

Mă dusei cu caprile

Colecția DUMITRU ȘOVAGO

56.

Cântec din bătrâni

Colindatul în Rus

Mă dusei cu caprile,
Mă dusei cu caprile,

*Dârli, darli, pupuiarli,
Flori de măr la titirilă,
Hop, hop, hop
Și țup, țup, țup !*

De mâncare nu mi-am pus,
Num-o coje de mălaiu,
Mă pusei și adurnii,
Mă trezâi pe l-asfințit,
Văzui caprile că nu-s,
Pe haturi îs tăt capuri,
Pe răzoare-s tăt pticioare.

De la Rob Ioan, 68 ani, Oarța
de Jos, 2012

**Colecția MARIA
MIRELA PODUȚ**

57.

Colinde din Bicaz

Gazda de s-o dus

Gazda de s-o dus, măi,
Gazda de s-o dus,
Da-i corinde,
Gazda de s-o dus,
În pădure mare, măi,
În pădure mare,

Pe la jumătatea postului, cam cu 3-4 săptămâni înainte de Crăciun, se formau așa-zisele rânduri, cete, de colindători. Rândul era format din 5-6-7 cel mult 8 copii, dar nu mai puțin de 4. Copiii erau cam de aceeași vârstă, da la fiecare rând era câte unu mai micuț care era protejat de ceilalți. Era unu la care-i zicea poruncitorul, el conducea rândul, de el ascultau toți. Învățau colinzi de 2-3 ori pe săptămână, duminica neapărat. Făceau cu rândul, într-o zi la unu, în altă zi la altu. Părinții îi supravegheau. Învățau de regulă 5-6-7 colinzi. Cei mai mari aveau colinzi mai lungi, cei mai mici colinzi mai simple. Cea mai simplă colindă era "O, Regină Maică Sfântă,,. În sara de Crăciun să îmbrăcau cu gubuță. Era întuneric în sat, nu era lumină electrică, iar dacă ploua era mult noroi. Era bine dacă îngheța și dacă era lună. Atunci erau foarte bucuroși copiii. Colinda începea când s-aprindea loampa. Aveau fiecare o botă care era de fapt o coadă de mătură tăiată și-n capul botei se puneau 2-3 bani găuriți și un cui bătut prin ei în botă. Banii ăia făceau zgomot dacă dădeau cu bota de pământ când mergeau pe drum și se apărau de câini. Mai ales când urcau pe prispă la casa omului, băteau să audă oamenii că au colindători. Să puneau la fereastră iar poruncitorul striga: Slobod îi a corinda? Gazdele răspundeau: Slobod, slobod. Apoi începeau colinda. Copiii alejeu colinda în funcție de gazdă. Unde era on om mai bogat, colindau o colindă mai lungă. Dar și gazdele făceau la fel, dacă erau copii de-ai lor. Când terminau colinda copiii ziceau: Mnetali gazdă! Atunci gazda întreba: Câți sunteți? Copiii răspundeau: 7, 6, câți erau. Dacă-i plăcea gazdei ce-o colindat sau îi cunoștea, îi chema în casă: "No, haidarâți în casă!" Nu pe toți îi chema-n casă. Dacă nu-i chema în casă, lua gazda câte 7 pomeni sau câți copii erau și venea afară și le dădea la fiecare. Colindătorii aveau câte o straiță fiecare pe care o purtau peste umăr și în care puneau pomenele. La plecare se spunea câte o urare: "Câți cărbuni în vatră, atâția peșitori la fată". Dacă nu erau fete și nu aveau copii ziceau:

- Câte aștii la tăietori, atâția prunci după cuptiori!
- Câte pene pă cocoș, atâția prunci burduhoși!

Dacă vroiau să le ureze bogăție: "Câte pt'etri pă râu, atâtea ciubere de grâu", "Câte șindrili pă casă, atâtea băncute pă masă". Umblau până oboseau și de regulă umblau cam pân zona lor.

Plugușorul; foto: Felician Săteanu

Colindau până pe la 10-11. Copiii îi cunoșteau pe oameni după pomene, fața pomenei era fața gazdei, fața omului, dărnicia lui, generozitatea lui. Oamenii generoși făceau pomenele mai mari, dintr-o făină mai bine cernută. Cei mai zgârciți făceau pomene cu țărâță, mai mici, mai negre. De regulă, mărginașii de pe dâmburi făceau pomenele mai mari ca să-i poată atrage pe copii că altfel nu mergeau. Știa fiecare copil de unde a primit fiecare pomană. Un grup de copii colinda cam 50-60 de case dintr-un sat de aproximativ 200 de locuințe.

La 9 seara începea la biserică Litia. Când se termina, ieșeau în fața bisericii și colindau o colindă care să auză în tot satu și să știa că atunci s-o gătat la biserică Litia. Grupul acela era invitat la preot acasă la colindă. Se duceau la casa parohială, colindau o colindă acolo, apoi erau invitați în casă, serveau un pahar de vin, de țuică, o bucată de cozonac. Mai colindau o colindă acolo în casă. Colinzile vechi erau toate legate de păstorit. După ce se termina la preot, se porneau și tinerii, flăcăii, fetele. Feciorii mergeau la fete și le luau cu ei. La feciorii neînșurați le zicea feciori holtei și la fete, fete fecioare. Puteai să-i zici fecior și la un copil, dar dacă-i ziceai fecior holtei însemna că e intrat în joc, se poate înșura. Fata fecioară la fel, era fată de măritat. Mai mergeau la colindat și grupuri de oameni căsătoriți. Se formau grupuri de 5-6 familii și colindau de pe la 11-12 noaptea până dimineața, până când se crepa de ziuă. Cam pe la 4 dimineața se stingea loampa că trebuia și să dormim ca să putem merge la biserică. Colindau colinzi mai lungi, mai grele. Copiii colindau colinzi mai ușoare. Tinerii colindau colinde religioase. Spre dimineață se colinda "Mândru-și cântă-un cerb în codru" care are refren "Dimineața lui Crăciun". La om mai respectat în sat, cum ar fi bdirăul satului sau alt om de vază din sat, mai cunoscut, mai legat de viața satului, mergeau și colindau chiar feciori și fete. Fiecare sat avea o colindă specială care se colinda în zua de Crăciun la biserică în loc de priceasnă. Câtă vreme se făcea sărutarea în biserică, feciorii din pod colindau colinda satului. În satul nostru era colinda. "Toată oastea creștinească". Era o colindă "Veniți păstori din

Da-i corinde,
În pădure mare.
De-acolo și-și taie
Cuie și rășteie, măi,
Cuie și rășteie,
Da-i corinde, măi,
Cuie și rășteie.
De-ale și-o tăiatu, măi,
De-ale și-o tăiatu,
Da-i corinde, măi,
De-ale și-o tăiat.
Acasă le-o dusu, măi
Acasă le-o dus,
Da-i corinde,
Acasă le-o-adus.
La juguri le-o pus, măi
La juguri le-o pus,
Da-i corinde, măi,
La juguri le-o pus.
Mândri boi o prins,
Da-i corinde, măi,
Mândri boi o prins.
La cap hed'eșei, măi,
La cap hed'eșei,
Da-i corind'e, măi,
La cap hed'eșei.
La păr șeicășei, măi,
La păr șeicășei.
Brazdă-o trăgănatu, măi,
Brazdă-o trăgănat,
Da-i corinde, măi,
Brazdă-o trăgănat.
Grâu o revărsatu, măi,
Grâu o revărsat.
Dumnezău le-o datu,
măi,
Dumnezău le-o dat,
Da-i corinde,
Dumnezău le-o dat.
La pai trestiosu, măi,
La pai trestios,
Da-i corinde,
La pai trestios.
La spic luminos, măi,
La spic luminos,
Da-i corinde, măi,
La spic luminos.

De la Ana Balaj, 67 ani,
Bicaz, 2014

Are-un împărat tri feciori

Viflaim” care făcea trecere de la colinda pur păstorească veche la colinda cultă:

58.

Are-un împărat tri feciori,
Măruț, mărgăritar,
Are-un împărat tri feciori.
Doi sara la plug să dusă,
Măruț, mărgăritar,
Doi sara la plug să dusă.
Unu acasă că rămasă,
Măruț, mărgăritar,
Unu-acasă că rămasă.
Ca să-i facă fetei furcă,
Ref.
Ca să-i facă fetei furcă.
Fetei furcă i-o făcut,
Ref.
Fetei furcă i-o făcut.
Fata mere-n șezătoare.
Cele fete o-ntrebare,
Nu, nu, nu, mărgăritare,
Cele fete o-ntrebare.
Cine ț-o făcut furcare,
Nu, nu, nu, mărgăritare,
Cine ț-o făcut furcare?
Ia frate-mneu cel mai mare,
Nu, nu, nu, mărgăritare,
Ia frate-meu cel mai mare.
Oare face-ne-a și nouă?
Nu, nu, nu, mărgăritare,
Oare face-ne-a și nouă?
Face-v-a la primăvară,
Nu, nu, nu, mărgăritare,
Face-v-a la primăvară.
Auru ș-a d'ezd'ea
Și mai bin'e ș-a lucra,
Nu, nu, nu mărgăritare,
Și mai bin'e ș-a lucra.

De la Ana Balaj, 67 ani,
Bicaz, 2014

Veniți păstori în Viflaim
Lui Cristos să-i verșuim
Care-a venit pe pământ,
S-a-ntrupat din spirit sfânt.
Dă-i să mergem până-acoale
Lăsăm turmele-n ocoale,
Ducem daruri miei și miele
Din turme mai frumușele.
Cât păstorii L-au cotate
Pe Iisus și L-au aflat
Culcat în iesle și fân
Lângă-al Maicii Sfinte sân.
Luă Maica Fiu-n brață
Care dă lumii viață
Și-L arată la păstori,
Ei își cântau verșuri, hori.

Mai aveam o colindă:

Pă sub ceri pădure verde
Ce turmă de oi se vede
Dar la ele cine șede?!
Șede Petre, bun bărbat,
Cu fluieru fermecat.
Fluier zice, turmă strânge,
Fluier tace, turma-ntoarce.
Tăt le-ntoarce pă vâlcele
Ca să pască rujnițele.
Toate beau, toate mâncau
Numa-o oaie bălăoaie
Nici păștea, nici nu mânca.
Da tu oaie bălăoaie,
De ce nu paști, de ce nu mănânci?
Cum să pasc, cum să mănânc
C-am auzit că ni-i lăsa.
Da oho, ho oilor, voi,
Până când să stau io la voi.
Că de când stau io la voi
Îmi abat mustățile
Și pletele umerii...

Pe masă, când veneau colindătorii, se puneau jumări sau slănină tăiată bucăți și colac. Se mai făcea cureți umplut, da nu se

dădea la colindători. Atunci se drămuia fiecare-mbucătură. Era o vorbă ”cruță din gura sacului”, adică dacă ai un sac de făină iei de la început câte puțin din el ca să ajungă.

În zua de Crăciun umblau copiii în pt'iez, cei care nu umblau în seara de Ajun. Dacă umblau sara a colinda, nu mai umblau în pt'iez. Copiilor care mergeau în ptiez li se dădeau pupi. Mergeau prin vecini la 2-3 căs. Pt'iezarii toți intrau în casă. Nu colindau, numa ziceau mulțumituri când ieșeau. După-amiaza, în ziua de Crăciun, se umbla cu Irodul. Cei care umblau cu Irodul erau plățiți. Grupul era alcătuit din 7-8 persoane, aveau și un moș cu droanje.

Tăiatul porcului

La noi în sat toată lumea tăia porc. Nu toți oamenii știau să-și taie porcu. Erau câțiva oameni în sat care se pricepeau să taie porcu și care aveau scule. Porcii nu erau prea mari. Se tăiau într-un stil rudimentar. Trebuia să aduci 5-6 oameni care țineau porcu. După ce se tăia, li se dădea câte-un pahar de horincă la cei care o ținut porcu și ăia mergeau acasă, rămânea măcelarul cu gazda casei. Porcii se părjoleau cu paie, când toată lumea avea grâu. După ce-o dispărut paiele, se folosea fericea, apoi o apărut gazul metan. Apoi se spăla și se ducea în casă. Se puneau 2 jupi de vejii. Se punea carnea p-on boc și se mărunțea. Se făcea cârnaț. Era un cristei cu un piston cu care se făcea cârnațul. Ca să verifici dacă sunt curate mațele, să aruncau pă părete. Dacă nu se lipeau și picau, nu erau curate. Era unsoare pe ele și atunci alunecau. Cu zăpadă se spălau, da nu era zăpadă întotdeauna. Care era mai aproape de râu, mergea și le spăla acolo. Pentru cartaboș sau călbas, cum îi ziceam noi, nu era rișcaș (orez), se punea păsat. Se puneau în pod la fum. Apoi mâncam în toată dimineața mămăligă cu on pic de cârnaț și on pic de cartaboș. Niciodată nu mâncam să ne săturăm. În timpul anului se mai făcea zămucă pă coaste afumate și p-on pic de cârnaț. Slănina se punea în niște coveți lungi și nu se tăia în pătrare, se lăsa cât era de mare porcu, apoi când o suia în pod era tare greu, se mai rumpea scara. Se ducea la afumat cu cioantele, cu tăt. Se țineau acolo până vara. Pă sară după ce terminau, făceau uspățu porcului, frijeu on pic de cârnaț, cartaboș, iar cei care veneau în uspăț se numeau uspătoi. La uspăț se ducea câte-o oiagă de horincă, la orice uspăț ai mers te-ai dus cu o oiagă de horincă, adică o jumătate de litără.

Spartul bradului

Cu o săptămână înainte de Crăciun, feciorii holtei din sat se *alchezeu* cu câte o fată fecioară să-i aducă acesteia brad pentru împodobit în seara Crăciunului. Cu două, trei seri înainte de Crăciun,

Și su' măru și su' păru'

59.

Și su' măru și su' păru'
Florile dalbe,
Și su' măru și su' păru',
Este-o turmuță de uăi,
Ref.
Este-o turmuță de uăi.
Bruma pă uăi o pt'icat,
Ref.
Bruma pă uăi o pt'icat.
Uăile s-o scuturat,
Ref.
Uăile s-o scuturat.
Clopot'ile-o zurnăit,
Ref.
Clopot'ile-o zurnăit.
Maica Sfântă le-o-auzât,
Ref.
Maica Sfântă le-o-auzât.
Jos la ele-o coborât,
Ref.
Jos la ele-o coborât.
Pă scăruta Raiului,
Ref.
Pă scăruta Raiului.
Pă cornu altarului,
Ref.
Pă cornu altarului.

De la Ana Balaj, 67 ani,
Bicaz, 2014

60.

Fă-te, gazdă, vesăl junu
Că vin juni de-a lui
Crăciunu,
Sara bună-a lui Crăciun.
Tăt cântând și
corindându
Pă Dumnezău lăudându,
Sara bună-a lui Crăciun.
Dumnezău îl cunoscutu

Că-i c-on veșmânt
mohorâtu,
Sara bună-a lui Crăciun.
Mai în jos pă la brâcele
Scrisă-s stele mânânțale,
Sara bună-a lui Crăciun.
Mai în jos pă la mânece,
Scrisă-s sfint'e duminice,
Sara bună-a lui Crăciun.

De la Ana Balaj, 67 ani,
Bicaz, 2014

61.

În grădina cé cu nalbă,
bis
Răsărit-o nucu-n iarbă
bis
Nucu-i mare, frunză n-are
bis
Da-n vârviuțu nucului
Cântă puiu cucului.
Mai în jos câtă tult'in
bis
Cântă-o pasăre bătrână.
bis
C-o avut tri rânduri de pui
bis
Ș-amu nu-i a nimăru
bis.
Puii, puișorii mnei,
Cum v-am crescut io pă voi
bis
Că m-am dus pă arătură
bis
Și v-am strâns sămânătură
Și v-am dat la tăț în gură
Și v-am dat la tăț pă rând
bis
Și io m-am lăsat flămândă
bis
D-amu dac-am bătrânit,
bis
Penele și-o zboicoșit
Ș-amu-s gata de murit.

De la Ana Balaj, 67 ani,
Bicaz, 2014

feciorii se grupau câte patru-cinci și se duceau la pădurea de la Brașaid, de unde tăiau câte un brăduleț, cam atât de înalt cât să ajungă de pe masă până în grindă, pe care îl duceau noaptea târziu și-l puneau pe prizmă la casa fetei. Acest lucru se făcea în mare taină. Nu trebuia să știe nici măcar părinții fetei ce fecior a adus bradul. Uneori nu știa nici fata.

În sara de Crăciun, când feciorii umblau a corinda pe la fete, când intrau în casă, fecioru care a adus bradu nu se tare putea stăpâni ori că se așeza cel mai aproape de brad ori după cum se uita la fată, mare lucru era să nu *se nădăiască* atât fata cât și părinții. De la Crăciun până în ajun de Anul Nou, știa tot satul care fecior cărei fete i-a adus brad. Feciorul acela își aduna câțiva preteni cu care mergeau în seara de Anul Nou la fata să-i spargă bradul. Pe la ceasul zece-unsprezece corindau la fereastra casei o corindă specifică satului:

Iată că din nou creștine
Vin cu dragoste la tine
An Nou fericit
Întru mulți ani să trăiț!
(refren care se repetă după fiecare două versuri)
Ca de anu care vine,
Să-ți urez și să-ți spun bine,
Precum vezi și tu prea bine,
Un an trece, altul vine.
Și tot ce mai e sub soare
Toate, toate-s trecătoare,
Trece cinstea și averea,
Tinerețea și plăcerea.
Și trec toți se duc din lume
Chiar și cei cu falnic nume.
Poate anul care vine
Vei pleca și tu creștine.
Și de n-ai făcut vreun bine
Ce se v-a întâmpla cu tine?
Te gândești tu frățioare
Unde vei ajunge oare?
La Iisus, la fața-I blândă
Sau la veșnica osândă.
Lasă rău și fă bine
Cu vecini și cu vecine
Lasă cele trecătoare
Și te îndreaptă ca o floare
La Iisus ce îți îmbie
Nesfârșita veșnicie.

Această corindă a fost compusă de călugării Gavril Sălăjan și Gheorghe Marina de la mănăstirea Bixad și a fost adusă în sat de către preotul Vasile Bârsan. După ce terminau corinda, feciorii erau

chemați în casă și poftiți la masă. Găzdoaia punea pe masă pancove coapte în oloi și colac cu nucă. Feciorii scoteau oieștile cu horincă și începea petrecerea. Apoi se omineu cu resteuță pe carne de porc și de găină. Înainte de a se consuma aceste bunătăți, se ridicau toți în picioare și se rostea Tatăl nostru și se binecuvântau „ masa, casa, băuturile, mâncările, mesenii. După resteuță se puneă curet’i umplut și se scotea vin. Feciorii se dau la hori. Fata se urca pe un scaun și începea să culeagă în poală turtele și dulciurile de pe brad, apoi își dezlega poala, o pune pe masă și făcea porții pentru fiecare fecior și membru al familiei. Feciorul care a adus fetei bradul, lua bradul și urmat de ceilalți feciori, ieșeau din casă urându-le gazdelor un An Nou fericit. Fata îi conducea pe prizmă, unde le mai dădea și câte o gurață. Bradul era împluntat în gardul dinspre uliță iar feciorii porneau care încotro, tăt horind către casele lor.

Pă dranița fântânii

62.

Pă dranița fântânii,
 Florile dalbe,
 Pă dranița fântânii,
 Este-on struț de busuioc,
 Florile dalbe,
 Este-on struț de busuioc.
 Busuiocu l-om ciunta,
 Florile dalbe,
 La gazdă i-om corinda,
 Florile dalbe.
 Și vedem că ce ne-a da,
 Florile dalbe,
 Și videm că ce ne-a da.
 Colacu-i d'i după masă,
 Florile dalbe,
 Colacu-i d'i după masă,
 Și pășica cea frumosă,
 Florile dalbe,
 Și pășica cea frumosă
 Mândru și-o gătat prin
 casă
 Florile dalbe,
 Mândru și-o gătat prin
 casă.
 La ferești cu flori
 domnești,
 Florile dalbe,
 La ferești cu flori
 domnești
 Și la ușă cu brândușă
 Florile dalbe,
 Și la ușă cu brândușă.
 Și-n fundu und'eului
 Pana pețătorului,
 Florile dalbe,
 Pana pețătorului.

De la Ana Balaj, 67 ani,
 Bicz, 2014